

Pr. Prof. Dr. Ionel Ene

Facultatea de Istorie, Filozofie și Teologie - Galați

MITROPOLITUL SFÂNT PETRU MOVILĂ, MĂRTURISIREA DE CREDINȚĂ ȘI IMPLICAȚIILE EI ASUPRA SFINTEI TĂINE A EUHARISTIEI ÎN RĂSĂRITUL ORTODOX

ABSTRACT: *The veneration of Metropolitan Saint Peter Movila is a wonderful opportunity to reaffirm our faith and verify its authenticity. He shepherded the ship of Christ with dignity in the parts of Kyiv, but defended the Orthodox faith and drew the lines between denominations, surrounding the pastoral life with a fence of boundaries - Confession of Faith.*

An expression of the Christian life lived, the Confession also had some influence, corrected by the participants of the Synod of Iași, from 1642. However, an aspect of it remained, referring to the Holy Communion, which became a rule of life in the Christian East. Namely, sharing four times a year, in the four major positions, or at least once.

The primary Christian testimonies reveal another reality, namely that the participation in the breaking of bread had as its subject the communion with the Body and Blood of the Lord. How our participation in the Holy Mass turned out to be a spectacle and not an assumption is shown in our study.

Keywords: *Metropolitan, Communion, church, Christian, Liturgy*

Introducere

Secolul al XVII-lea a fost unul al înfloririi culturale pentru neamul românesc. Pe de o parte, domniile lui Matei Basarab și Vasile Lupu au favorizat renașterea spirituală, iar pe de altă parte, a fost lucrarea lui Dumnezeu, ca un vlăstar domnesc să lumineze Ortodoxia acolo unde catolicii făcuseră o breșă, la sfârșitul secolului al XVI-lea, prin unirea de la Brest Litorvsk (1596). Tiparul și tipăriturile, în această epocă, au jucat un rol deosebit, greu de apreciat astăzi, când tehnica a evoluat foarte mult. Dar să ne gândim cu cât mai mult sunt de apreciat meșterii tipografi, autorii lucrărilor și cei ce au susținut tot acest efort. Așa cum un pictor, pentru a reda chipul unui om, folosește nenumărate culori și nuanțe, la fel am fi noi datori să dăm fiecare o mărturie despre un aspect, o manifestare, un personaj din acele timpuri pentru a avea tabloul complet al secolului al XVII-lea.

Mitropolitul Petru Movilă a fost nu doar punte de legătură între Moldova și Kiev, între Biserica Ortodoxă din Moldova și cea din Kiev, ci a fost autorul celei mai cunoscute *Mărturisiri de credință* din întreg Răsăritul Ortodox pentru timpul acela¹. Secolul al XVII-lea a fost unul provocator pentru întreaga creștinătate, nu doar pentru că încep să-și facă apariția cultele neoprotestante, ci și pentru faptul că Biserica Ortodoxă a devenit și mai mult ținta atacurilor prozeliste atât din partea Bisericii Romano-Catolice, cât și din partea calvinilor, în special. Biserica Romano-Catolică era preocupată să recupereze pierderile suferite din cauza Reformei (luterană

¹ În secolul al XVII-lea au fost alcătuite patru mărturisiri de credință ortodoxe: prima – a lui Mitrofan Kritopoulos (1625); a doua – a lui Petru Movilă (1640); a treia – a lui Dositei al Ierusalimului (1672), care combate catehismul calvin pus pe seama patriarhului Chiril Lucaris; a patra – a lui Nicolae Milescu. Ceea ce deosebește *Mărturisirea de credință* a lui Petru Movilă de celelalte este faptul că a fost sancționată de mai multe sinoade, cu corecturile de rigoare, pe când celelalte trei au fost răspunsuri la cerințele unor teologi protestanți ori catolici.

și calvină), iar după reușita de la Brest Litovsk a intensificat activitatea prozelitistă, în special în spațiul kievean și cel transilvan, fiind susținută, în plan politic, de ambasadorii francezi de pe lângă Poarta Otomană, dar și în Principatele Române. Pe de altă parte, în demersul protestanților de a-i atrage pe ortodocși împotriva catolicilor (este cunoscută corespondența teologilor de la Tübingen cu patriarhul Ieremia al II-lea al Constantinopolului), s-au folosit de principii calvini, atât în Transilvania, cât și în spațiul polonez, pentru a-i forța pe ortodocși să treacă la calvinism. Apariția unei *Mărturisiri de credință* la Geneva², pusă pe seama patriarhului ecumenic Chiril Lucaris, a fost o diversiune extrem de abilă a luteranilor.

În acest context putem înțelege mai bine rolul și importanța *Mărturisirii de credință* alcătuită și publicată de Sf. Petru Movilă la Kiev în anul 1640. Nu ne propunem să o analizăm *ad integrum*, ci vom face referire doar la un aspect care a marcat și marchează încă Ortodoxia. Este vorba despre Sfânta Taină a Euharistiei în lucrarea sa și receptarea în spațiul ortodox.

Stadiul cercetării

Trebuie să precizăm faptul că, în spațiul românesc, personalitatea mitropolitului Petru Movilă s-a bucurat de multă atenție. Pornind de la Sinodul de la Iași (1642), care i-a analizat *Mărturisirea de credință*³, la frații Radu și Șerban Greceanu, care au făcut prima tra-

² *Confessio*, atribuită lui Chiril Lucaris, era, cum ar fi spus mitropolitul Varlaam, „plină de otravă sufletească”. Era plină de învățături calvine și a cunoscut o largă răspândire, fiind publicată în mai multe ediții, numai în perioada 1629-1633, astfel: două în latină; patru în franceză; una în germană; una în engleză. Reacțiile ortodoxe au fost pe măsură: sinoadele de la Constantinopol (1638), Kiev (1640), Iași (1642), Moscova (1666-1667), Ierusalim (1672) și Constantinopol (1691).

³ Până în prezent, *Mărturisirea ortodoxă* a mitropolitului Petru Movilă a fost tipărită în douăzeci și două de ediții, dintre care douăzeci după versiunea

ducere în limba română, la Buzău, în anul 1691, sub episcopul Mitrofan de Huși, și până la ultima ediție apărută la Iași în anul 2019, putem enumera douăzeci și două de ediții ale lucrării⁴.

Dar, referitor la impactul *Mărturisirii de credință* asupra Sfintei Împărtășanii în Ortodoxia românească nu avem niciun studiu. Lucrări despre Sfânta Împărtășanie s-au scris foarte multe și nu abordăm acest aspect, ci dorința noastră este să surprindem cum și-a pus amprenta asupra credincioșilor, dar și asupra gândirii creștine răsăritene, referitor la *Sfânta Împărtășanie*, opera ierarhului kievean.

Problema cercetată

Vom căuta, în rândurile următoare, să analizăm ce precizări face Sf. Petru Movilă în lucrarea sa referitor la Sfânta Taină a Împărtășaniei și administrarea ei și cum se împărtășeau credincioșii în Antichitatea creștină. Altfel spus, cum s-a ajuns la instituționalizarea unei stări ce nu poate fi instituționalizată!

Mai întâi, iată ce prevede *Mărturisirea ortodoxă de credință* referitor la Sfânta Taină a Spovedaniei și la cea a Euharistiei.

În partea întâi, „Despre credință”, întrebarea a XC-a („Care este a patra poruncă a Bisericii?”), aflăm următorul răspuns:

„Trebuie să facem patru spovedanii pe an, în fața preotului hirotonit după datină și ortodox; și cei râvnitori și evlavioși să se mărturisească

greacă, tradusă de Meletie Sirigul chiar în timpul sinodului de la Iași, iar cea de a douăzeci și una, apărută în anul 2012, a fost reeditată în anul 2019, la editura Doxologia, în traducerea profesorului Traian Diaconescu, dar după versiunea latină.

⁴ A se vedea: SF. PETRU MOVILĂ, *Mărturisirea ortodoxă a credinței universale și apostolice a Bisericii Răsăritului*, trad. T. Diaconescu, în coll. *Apologetica. Izvoare*, Ed. Doxologia, Iași, ²2020, pp. 20-21.

în fiecare lună; iar cei neajutorați trebuie să facă mărturisirea păcatelor măcar o dată pe an, și aceasta să fie în timpul Patruzecimii”⁵.

Când vorbește despre Împărtășanie ca fiind a treia Sfântă Taină a Bisericii, Sf. Petru Movilă o definește și tratează instituirea, folosul, modul în care se administrează fără a mai face vreo precizare legată de deasa sau rara împărtășire a credincioșilor. Taina Spovedaniei, trecută ca fiind a cincea dintre cele șapte, este tratată doar sub aspect dogmatic și moral și cu atenționarea ca nu cumva să se facă în fața unui preot necanonic, dar fără alte precizări⁶. Dacă facem un arc peste timp și căutam într-un catehism contemporan sau în lucrarea *Învățătura de credință ortodoxă*, vom constata că cele prevăzute de Sf. Petru Movilă s-au păstrat, cu foarte mici nuanțe.

Iată ce răspuns găsim la întrebarea a CLXXXVIII-a („Când și de câte ori trebuie să ne spovedim?”):

„De obicei, spovedania este legată de posturi. De aceea, porunca a patra a Bisericii ne învață să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, adică în cele patru posturi: al Paștelui, al Crăciunului, al Sfintei Marii și al Sfinților Apostoli. Cei mai înaintați în cuvioșie se spovedesc în fiecare lună, iar ceilalți, cel puțin odată pe an, și anume în Postul Păresimilor”⁷.

În *Catehismul* actual al Bisericii Ortodoxe Române cea de-a patra poruncă este și mai tranșantă: „Să ne spovedim și să ne împărtășim

⁵ SF. PETRU MOVILĂ, *Mărturisirea ortodoxă...*, p. 125.

⁶ A se vedea: SF. PETRU MOVILĂ, *Mărturisirea ortodoxă...*, pp. 133-141, 145-146.

⁷ ***, *Catehism - Învățătura de credință ortodoxă*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2003, p. 299.

în fiecare din cele patru posturi mari de peste an sau, dacă nu putem, cel puțin o dată pe an, în Postul Sfințelor Paști”⁸. Referitor la împărtășirea credincioșilor, același *Catehism*, la întrebarea a CXCV-a („Când și de câte ori pe an se cuvine să se împărtășească credinciosul?”), oferă următorul răspuns:

„Împărtășirea creștinului, fiind strâns legată de spovedanie sau mărturisire, tot ce am spus despre timpul sau termenele de spovedanie se potrivește și aici. Adăugăm ce spun despre acest lucru *Povățuirile din Liturghier*: «Preoții de enorie să învețe poporeniilor lor ca, într-un cuget curat, atât parte bărbătească, cât și femeiască, de va fi cu putință la praznice, iar de nu, negreșit în cele patru posturi de peste an să se pregătească pentru Sfânta Împărtășanie”⁹.

Ne adresăm firesc întrebarea: actuala *Mărturisire de credință ortodoxă* reflectă întru totul tradiția primară referitor la împărtășirea credincioșilor? Sau cum s-a ajuns să se limiteze împărtășirea credincioșilor la cele patru posturi ori, dacă nu e posibil, cel puțin o dată pe an?

Propuneri de cercetare - studiu

Cercetarea noastră își propune să facă o succintă radiografie a modului în care se împărtășeau credincioșii în epoca primară creștină și apoi să urmărească cronologia depărtării de Sfânta Împărtășanie, dar și momentul în care s-a hotărât pentru prima dată în istorie că un creștin trebuie să se împărtășească de patru ori sau cel puțin o dată pe an. Pentru a înțelege mai bine lucrurile, trebuie să facem unele precizări.

⁸ *** , *Catehism - Învățătura de credință ortodoxă*, p. 368.

⁹ *** , *Catehism - Învățătura de credință ortodoxă*, p. 301.

Mai întâi, facem deosebirea între *Noul Testament – Legământul Iubirii Jertfite a lui Dumnezeu în istorie (Iisus Hristos)* și *Noul Testament Document – Sfânta Scriptură a Noului Testament* sau cele consemnate despre Mântuitorul Iisus Hristos. Mântuitorul Iisus Hristos S-a întrupat în istorie pentru a reînnoi legământul dintre Dumnezeu și om, prin care omul să-și reamintească și să împlinească scopul creării lui, acela de a fi *partenerul de dialog, în iubire, al lui Dumnezeu!* Pentru aceasta, El, Mântuitorul, timp de trei ani și jumătate, i-a redescoperit omului cine este Dumnezeu, cine este el, omul, ce chemare are și cum se poate întoarce la Dumnezeu. Călea a fost foarte bine precizată – doar în iubire smerită –, dar a fost pecetluită prin Jertfa de pe Golgota, în care El, Hristos Domnul, a dovedit că este cu putință omului să facă același lucru în măsura în care dorește și se unește cu Hristos. Cum Fiul lui Dumnezeu a luat firea omenească, fiind Dumnezeu și Om în același timp, El a ridicat firea umană până la cea mai înaltă treaptă de sfințenie, îndumnezeind-o și, prin aceasta, obiectiv, a vindecat întreaga fire umană. A făcut însă invitație fiecărei persoane, până la sfârșitul veacurilor, să primească să mai facă încă o dată același drum cu fiecare în parte. Altfel spus, fiecare persoană umană este invitată să facă drumul făcut de Mântuitorul o dată pentru totdeauna, pentru toți oamenii, din toate locurile și toate timpurile. Când omul acceptă acest lucru, trebuie să conștientizeze că nu-l face singur, fiindcă Mântuitorul, invitat fiind, îl ajută sau este cu el. În acest fel, creștinismul este *un mod de viață, în care omul se luptă să fie asemenea lui Hristos*. De aceea se și numește creștin, un Hristos mai mic! Făcând toate cele pe care le-a făcut Hristos, răspunzând tuturor provocărilor doar cu bunătațe și iubire, stăpânindu-se pe sine să greșească și stăpânindu-i pe ceilalți doar cu iubire, creștinul trebuie să fie permanent unit cu Hristos și prin Sfânta Împărtășanie. Prin Hristos, creștinul redevine fiu al lui Dumnezeu. Aceste lucruri le-am desprins din *Legământul Iubirii Jertfite a lui Dumnezeu în istorie*. Ce au reținut evangheliștii din toate acestea putem afla citind Sfintele

Evangeliei. Oricum, noi știm că ei au fost preocupați să răspundă unor provocări sau să facă anumite precizări legate de Mântuitorul Hristos și de opera Sa de răscumpărare, fiecare urmărind altceva, dar păstrând fondul comun al Întrupării, activității sau propovăduirii, Răstignirii, Morții, Îngropării, Învierii și Înălțării Domnului Iisus Hristos.

Mântuitorul Hristos i-a pregătit pe apostoli pentru Sfânta Taină a Împărtășaniei încă de la înmulțirea pâinilor, când le-a spus, printre altele: „Eu sunt pâinea vieții [...]. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a coborât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu” (*Ioan 6, 47; 51*). Dar mai lămurit le-a arătat adevărul la Cina cea de Taină, când, „luând pâinea și binecuvântând, a frânt și, dând ucenicilor, a zis: Luați, mâncați, acesta este trupul Meu. Și, luând paharul și mulțumind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți. Căci acesta este sângele Meu, al Legii celei Noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor” (*Matei 26, 26-28*), „acesta să faceți spre pomenirea Mea” (*Luca 22, 19*). De altfel, Mântuitorul îi avertizase pe apostoli: „Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul Meu este adevărata mâncare și sângele Meu adevărata băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el” (*Ioan 6, 53-56*).

Cartea *Faptele Sfinților Apostoli*, prima istorie scrisă a vieții creștinilor de după Înălțarea la cer a Mântuitorului, ne dă câteva indicii cu privire la modul în care au înțeles cei ce au crezut și au urmat Nazarineanului să împlinească porunca iubirii. Pe de o parte, „stăruiau în învățătura Apostolilor și în comuniune, în frângerea pâinii și în rugăciuni [...], iar toți cei ce credeau erau laolaltă și aveau toate de obște. Și își vindeau pământurile și averile și le împărțeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare. Și în fiecare zi stăruiau într-un

cuget în templu și, frângând pâinea în casă, luau împreună hrana întru bucurie și întru curăția inimii” (*Faptele Sfinților Apostoli* 2, 42, 44-46).

Pe de altă parte, au stabilit că și *neamurile* sunt chemate la ospățul Stăpânului. Și astfel Evanghelia a început să fie vestită și celor ce nu erau evrei, adică elinilor și celorlalte neamuri. Venirea Sf. Apostol Pavel în Biserică a fost un moment de răscruce, iar prin călătoriile sale misionare a adus cuvântul mântuirii și în Europa, în Macedonia mai întâi. Avem mărturia că încă din perioada apostolică *frângerea pâinii* se făcea în *ziua soarelui* sau în ziua cea dintâi a săptămânii, după calendarul ebraic. Astfel, în ultima călătorie misionară, Sf. Apostol Pavel, venind de la Milet, a rămas la Troia timp de șapte zile. Aici a avut loc o minune, redată de *Faptele Sfinților Apostoli* în următorii termeni: „În ziua cea dintâi a săptămânii (Duminică), adunându-ne noi să frângem pâinea, Pavel, care avea de gând să plece a doua zi, a început să le vorbească și a prelungit cuvântul până la miezul nopții. Iar în camera de sus, unde eram adunați, erau multe lumini aprinse. Dar un tânăr cu numele Eutihie, șezând pe fereastră, pe când Pavel ținea lungul său cuvânt, a adormit adânc și, doborât de somn, a căzut jos de la catul al treilea și l-au ridicat mort. Iar Pavel, coborându-se, s-a plecat peste el și, luându-l în brațe, a zis: Nu vă tulburați căci sufletul lui este în el. Și suindu-se, și frângând pâinea, și mâncând, a vorbit cu el mult până în zori, și atunci a plecat” (*Faptele Sfinților Apostoli* 20, 7-11).

De altfel, Sf. Apostol Pavel a fost cel dintâi care a făcut unele precizări legate nu atât de timpul împărtășirii, ci de modul în care trebuie creștinul să se apropie de Trupul și Sângele Răscumpărătorului. Astfel, în cea *Epistola întâi către Corinteni*, el precizează că atunci când se adună să *mănânce Cina Domnului nu trebuie să fie între ei dezbinări*. Mai mult, faptul că ei veneau mâncați, băuți la *Cina Domnului* era de domeniul evidenței. Iată ce spune Sf. Apostol Pavel în acest sens: „Căci mai întâi aud că atunci când vă strângeți

la adunare între voi sunt dezbinări și, în parte, cred. Căci trebuie să fie între voi eresuri ca să se învedereze între voi cei încercați. Când vă adunați deci laolaltă, nu se poate mânca Cina Domnului; Căci, șezând la masă, fiecare se grăbește să ia mâncarea sa, încât unuia îi este foame, iar altul se îmbată. N-aveți, oare, case să mâncați și să beți? Sau disprețuiți Biserica lui Dumnezeu și rușinați pe cei ce nu au? Ce să vă zic? Să vă laud? În aceasta nu vă laud. Căci eu de la Domnul am primit ceea ce v-am dat și vouă: Că Domnul Iisus, în noaptea în care a fost vândut, a luat pâine și, mulțumind, a frânt și a zis: Luați, mâncați; acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi. Aceasta să faceți spre pomenirea Mea. Asemenea și paharul, după cină, zicând: Acest pahar este legea cea nouă întru sângele Meu. Aceasta să faceți ori de câte ori veți bea, spre pomenirea Mea. Căci ori de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar moartea Domnului vestiți până când va veni [...]. Să se cerceteze însă omul bine pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar” (1 Corinteni 11, 20-28).

Constatăm că scopul pentru care participau la *frângerea pâinii* era acela de a se împărtăși. Din prezența Sf. Apostol Pavel la Troia aflăm că frângeau pâinea spre dimineață. Sf. Apostol Pavel fixează aici primele reguli pentru împărtășanie! Pe de o parte, creștinii să fie împăcați unii cu alții, să nu fie certuri și dezbinări. Pe de altă parte, când vin la *Cina Domnului* pentru a se împărtăși să fie nemâncați, spre a face deosebirea între Trupul și Sângele Domnului și mâncarea obișnuită, pe care să o consume la casele lor.

Primele reglementări le găsim în *Canoanele Apostolice*. Astfel, cano-nul 9 cerea ca „toți credincioșii, cei ce intră (în biserică) și aud Scripturile, dar nu rămân la rugăciune și la Sfânta împărtășire, ca unii ce fac neorânduială în biserică, trebuie să se afurisească”¹⁰. Asta înseamnă că orice creștin lua parte la Sfânta Liturghie trebuia

¹⁰ *** , *Pidalion (Cărma Bisericii)*, cuprinzând *Canoanele Sfinților Apostoli*, *Canoanele Sinoadelor ecumenice*, *Canoanele sinoadelor locale*, *Canoanele*

să rămână până la sfârșit și să se împărtășească. De altfel, trebuie să înțelegem că sfinții, cum au fost numiți adepții lui Hristos la început, participau la Cina Domnului pentru a se împărtăși cu Trupul și Sângele Lui.

Cum se împărtășeau creștinii în secolul al II-lea ne spune Sf. Iustin Martirul și Filozoful în prima sa *Apologie*, după ce consemnează faptul că filantropia și întrajutorarea erau o stare firească între adepții lui Hristos. În acest sens, el consemnează:

„Iar în așa-zisa zi a soarelui se face adunarea tuturor celor ce trăiesc la orașe sau la sate și se citesc memoriile apostolilor sau scrierile profetilor câtă vreme îngăduie timpul. Apoi, după ce cititorul încetează, întâistătorul ține un cuvânt prin care sfătuiește și îndeamnă la imitarea acestor frumoase învățături. Apoi, ne ridicăm în picioare toți laolaltă și înălțăm rugăciuni; după care, încetând noi rugăciunea, așa cum am arătat mai înainte, se aduce pâine și vin și apă, iar întâistătorul înalță deopotrivă rugăciuni și mulțumiri, cât poate mai multe, la care poporul răspunde într-un singur glas, rostind: «Amin!». Și se dă fiecăruia să se împărtășească din cele ce au fost consfințite prin euharistie, iar celor ce nu sunt de față li se trimite euharistia acasă, prin diaconi»¹¹.

Informația furnizată de Sfântul Iustin este extrem de importantă pentru cercetarea noastră, deoarece ne arată că în epoca primară creștină se împărtășeau toți creștinii, chiar și cei ce nu participau la Cina Domnului sau la Frângerea pâinii! Așa ne explicăm de ce, în a doua jumătate a secolului al IV-lea, Sf. Timotei al Alexandriei

Sfinților Părinți, orânduite și tâlcuite de Arhimandrit Zosima Târâlă și Haralambie Popescu, București, 1992, p. 35.

¹¹ SF. IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOZOFUL, *Apologia întâi*, LXVII, trad. Pr. O. Căciulă, în coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 2, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 71.

cerea celor căsătoriți să se abțină „de trupeasca împreunare [...] când se face Sfânta Liturghie, sâmbăta, duminica și în toate sărbătorile, pentru ca să se împărtășească”¹². Credem că, în acel secol, se săvârșea Sfânta Liturghie doar sâmbăta și duminica. Canonul 66 al Sinodului Trulan poruncea următoarele:

„Din Sfânta zi a Învierii lui Hristos, Dumnezeu nostru, până în Duminica nouă, toată săptămâna se cuvine a zăbovi credincioșii nelipsit în sfintele biserici cu psalmi și cu laude, și cu cântări duhovnicești, veselindu-se și serbând întru Hristos, și luând aminte la citirea Dumnezeuieștilor Scripturi, și desfătându-se cu Sfintele Taine. Că așa vom fi cu Hristos împreună înviați și împreună înălțați. Nicidecum dar în arătatele zile să se săvârșească alergare de cai sau vreo altă priveriște de norod”¹³.

Exemplele ar putea continua, dar ne oprim aici deoarece din cele expuse se poate ușor înțelege că în perioada apostolică și a sinoadelor ecumenice creștinismul a fost înțeles și trăit ca un mod de viață sau o invitație la un parteneriat de iubire cu Dumnezeu, în care participarea la Cina Domnului, Frângerea pâinii, Sfânta Liturghie era un lucru firesc, iar motivul participării era împărtășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos. A opri pe cineva de la împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului era o pedeapsă. Canoanele s-au dat nu pentru a-i opri pe credincioși de la împărtășit, ci pentru a le trezi conștiința și a-i face să conștientizeze importanța și măreția tainei! Cu timpul însă creștinii s-au depărtat de Sfântul Potir. Poate și neîncetatele dispute între popoare sau instabilitatea vremurilor au contribuit la

¹² Sfântul Timotei a participat la Sinodul al II-lea Ecumenic († 388). A se vedea: *Canoanele cele 18 cu întrebări și răspunsuri ale lui Timotei, Preasfântului Arhiepiscop al Alexandriei, tâlcuire*, în: **, *Pidalion (Cărma Bisericii)...*, pp. 518-526.

¹³ A se vedea comentariile la canonul 9 Apostolic, în: **, *Pidalion (Cărma Bisericii)...*, pp. 35, 284.

acest lucru. Cert este că, la începutul secolului al XIII-lea, cel puțin în Biserica Apusului, creștinii nu se mai împărtășeau. Așa ne putem explica cum, la 1215, papa Inocențiu al III-lea (1198-1216) a convocat Conciliul al IV-lea Lateran¹⁴, în care a hotărât, prin canonul 21, că „orice credincios, de un sex sau altul, care a ajuns la vârsta înțelegerii va trebui să-și mărturisească păcatele sale proprii cel puțin o dată în fiecare an și să primească, cel puțin la Paște, Sfânta Euharistie”¹⁵. Canonul mai prevedea și o sancțiune, anume că „cel ce nu se va confirma acestei prescripții va fi exclus din Biserică, iar dacă va muri nu va primi asistență religioasă”¹⁶.

Constatăm că la începutul secolului al XIII-lea în Biserica Catolică prezența la Sfânta Liturghie nu mai era în scopul împărtășirii; dimpotrivă, credincioșii nu se mai cuminecau cu anii. De aceea a fost nevoie de o reglementare administrativă pentru a trezi conștiința apartenenței la Biserica lui Hristos nu prin declarație, ci prin părtașie efectivă la Sfânta Euharistie. În această epocă nu aveau cum să mai *lucreze* canoanele Bisericii și ale Sfinților Părinți vis-a-vis de Sfânta Împărtășanie, deasă sau rară, fiindcă creștinii nu mai aveau conștiința că își păstrează această calitate doar în măsura în care iau parte la *Frângerea Pâinii și se împărtășesc cu Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos*. Dacă un creștin al secolului al XIII-lea ar fi fost oprit 40 de zile de la Sfânta Împărtășanie, el nu ar fi simțit aceasta ca o povară, rușine sau pierdere, fiindcă pentru el nu mai însemna nimic mergerea la Biserică și Împărtășirea. De aceea episcopii întruniți la Conciliul al IV-lea Lateran au dorit să reînvie conștiința apartenenței la Biserică a credincioșilor. Din păcate, hotărârile

¹⁴ A se vedea: Philip LABBEI, Gabr. COSSARTII (eds), *Sacrosancta Concilia ad regiam editionem exacta quae olim quatra parte proditit auctior*, Veneția, 1730, col. 903-1127.

¹⁵ Charles-Joseph HEFELE, Dom. H. LECLERCQ, *Histoire des conciles d'après les documents originaux*, vol. VII, Paris, 1913, p. 1349.

¹⁶ Ch.-J. HEFELE, D.H. LECLERCQ, *Histoire des conciles...*, p. 1350.

luate atunci și încercarea de a le *implementa* nu au avut rezultatul scontat.

Finalitatea demersului nostru este să ne convingem, dacă mai era cazul, că suntem invitați să redescoperim creștinismul ca cel mai minunat mod de viață, ca demnitatea cea mai mare la care omul poate accede pe pământ. Este o invitație la un parteneriat de iubire cu Dumnezeu, ce însumează tot atâtea parteneriate cu toți cei care ne întâlnim pe căile vieții acesteia. Esența acestui mod de viață este iubirea, dar nu orice iubire, ci cea smerită și jertfită pe Golgota, pe care suntem invitați să o primim și cu care să ne hrănim. Tot ceea ce facem trebuie să fie subordonat acestui deziderat. În acest sens, orice ritual sau gest liturgic trebuie să izvorască din iubire și să înflorească în iubire! Gesturile noastre liturgice, dacă nu izvorăsc din această conștiință și nu urmăresc modelarea noastră după chipul Celui Ce ne așteaptă de 2000 de ani cu brațele întinse pe Cruce, spre a-i primi iubirea și a ne lăsa îmbrățișați de El, devin ridicole! Orice Sfântă Liturghie ce se oficiază în orice biserică, fie de mir, fie catedrală, fie de mănăstire, dacă nu este simfonia preoțimii împărătești cu cea sacramentală, dacă nu urmărește să facă părtași pe toți cei prezenți la Ospățul Stăpânului, este cea mai nereușită piesă de teatru ce se joacă într-un spațiu sacru!

Concluzii

Toate aceste comunicări de până acum nu fac altceva decât să întregască chipul pios al unui vlăstar domnesc, ajuns pe scaunul duhovnicesc al Kievului și Galiției, dar mai ales să ne ofere un minunat exemplu de cucernicie și autentică slujire a lui Dumnezeu prin slujirea oamenilor. S-au scris și se vor mai scrie multe lucruri despre Sf. Petru Movilă și pentru faptul că omul este cea mai minunată făptură a Universului și atunci când își înțelege chemarea și se luptă să o și împlinească se nasc astfel de creștini!

SUMMARY: *The Metropolitan Saint Petru Movilă, the Confession of Faith and its implication on the Mystery of St. Eucharists in the Orthodox East*

The veneration of Metropolitan Saint Peter Movila is a wonderful opportunity to reaffirm our fait hand verify its authenticity. He shepherded the ship of Christ with dignity in the parts of Kyiv, but defended the Orthodox fait hand drew the lines between denominations, surrounding the pastoral lifewith a fence of boundaries - Confession of Faith.

At the beginning of the century the thirteenth in the Catholic Church, attendance at the Holy Liturgy was no longer for the purpose of communion; on the contrary, the believers no longer started with the years. That is why an administrative regulation was needed to awaken the consciousness of belonging to the Church of Christ not by declaration, but by actual participation in the Holy Eucharist. In this era, they had no way to work with the canons of the Church and of the Holy Fathers, in relation to the Holy Communion, frequent or rare, because the Christians no longer had the consciousness that they keep this quality only to the extent that they take part in the Breaking of the Bread and partake of the Body and Blood of the Savior Christ. If a Christian of the 13th century would have been stopped for 40 days from Holy Communion, he would not have felt this as a burden, shame or loss, because going to Church and Communion no longer meant anything to him. That is why the bishops, gathered at the IV Lateran Council, wanted to revive the consciousness of belonging to the Church among the faithful. Unfortunately, the decisions taken then, the attempt to implement them, to use a topical word, did not have the expected result.

The finality of our approach is to convince ourselves, if it were the case, that we are invited to rediscover Christianity, as the most wonderful way of life, as the greatest dignity, to which man can access on earth: it is an invitation to a partnership of love with God, which amounts to as many partnerships with all those we meet on the paths of this life. The essence of this way of life is love, but not just any love, but the humble and sacrificial one on Golgotha, which we are invited to receive and to feed on. Everything we do must be subordinated to this desired. In this sense, any ritual or liturgical gesture must spring from love and blossom in love! Our liturgical gestures, if they do not spring from this consciousness and follow our modeling in the image of the one who has been waiting for us for 2000 years with outstretched arms on the Cross, to receive his love and let us be embraced by him, become ridiculous! Any Holy Liturgy, which is officiated in any church, be it a mir, or a cathedral, or a monastery, if it is the symphony of the royal priesthood with the sacramental one, if it does not aim to make all those present partakers of the Lord's Supper, is the most unsuccessful piece of theater that takes place in a sacred space!